Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri*

Abdurrzazzak Polat

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5960-1711>

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Silvan Atatürk İlkokulu, Diyarbakır – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 11.11.2021

Kabul: 28.12.2021

On-line Yayın: 31.12.2021

Anahtar Kelimeler

Çocuk İstihdamı
Bölgesel Farklılıklar
Türkiye,
İstatistik
Yoksulluk

Araştırma Makalesi

* “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.54928>

Öz

Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu geçmişten günümüze kadar olan güncelliğini korumaktadır. Türkiye’de Çocuk işçiliği istihdamının oranı hala yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu çalışmada amaçlanan; hala yüksek olduğu görülen Çocuk İşçiliği istihdam oranını düşürmek ve bununla ilgili gerekli çalışmalar yapmaktır. Bu sorunun çözümü için, öncelikli olarak sorunun kaynağına inmek ve buna kalıcı çözümler bulmaktır. Çocuk istihdamı ülkemizde en fazla tarım, sanayi, hizmet sektörü ve diğer kayıt dışı alanlarda olduğu görülmektedir. Bu sorunun çözümü için kapsamlı bir araştırma ve mevcut bir plan programın varlığı gerekmektedir. Tüm bu plan, program ve diğer ek çalışmalar ise makalemizin içeriğinde yerini almaktadır. Bu plan, program ve çalışmalar belli bir kronolojik sıralamaya göre sıralanmaktadır. Türkiye’de şu an mevcut istatistikler, çocuk nüfusunun % 2,5 civarı hala Çocuk İşçiliği istihdamının olduğu görülmektedir. Bu çocuk istihdamının rakamlara yansıyan boyutlarına bakıldığında, günümüz çağında azımsanmayacak rakamlar olduğu görülmektedir. Bu olumsuz tablonun değişmesi konusunda yapılacak çalışmaların başında, ilköğrenim çağındaki çocukların çalışmalarını önlemek ve buna uygun politikalar bulmak olacaktır. Bu doğrultuda yapılacak ilk iş; çocukların ailelerine ulaşmak, onlarla sağlıklı bir iletişim kurmak ve hatta onları mali açıdan destekleyecek çalışmalar yapmaktır. Ülkemizin genç bir nüfusa sahip olması, nüfus artış hızının hala yüksek oranda olması, bölgeler arası gelişmişlik düzey farklılıkları gibi durumlar sebebiyle, çocuk işçiliği oranı hala aşığıya düşmediği, hatta bu sayının daha çok artmasına sebep olmuştur. Bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyinin giderilmesi ile birlikte yoksul olan ailelerin refah düzeylerin yükseltilmesi gibi çalışmalar, bu sorunun çözülmesi yolunda önemli mesafeler kat edecek ve bu da çalışmamıza ışık tutacak ve aynı zamanda bize referans olacaktır.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Polat, A. (2021). Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(88): 351-363.

*The Problem of Child Labor in Turkey and Suggestions for Solutions**

Abdurrazzak Polat

Teacher, Ministry of National Education, Silvan Ataturk Primary School, Diyarbakir – TURKEY

Article History

Submitted: 11.11.2021

Accepted: 28.12.2021

Published Online: 31.12.2021

Keywords

Child Employment

Regional Differences

Turkey

Statistics

Poverty

Research Article

* Statements of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors": No conflicts of interest were reported for this article. Ethics committee approval is not required for this article.

DOI:

<http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.54928>

Abstract

The Problem of Child Labor in Turkey maintains its currency from past to present. It is seen that the rate of child labor employment in Turkey is still at high levels. The aim of this study; It is to reduce the rate of Child Labor employment, which is still high, and to carry out necessary studies regarding this. For the solution of this problem, it is primarily to go to the source of the problem and find permanent solutions to it. Child employment is mostly seen in agriculture, industry, service sector and other informal areas in our country. A comprehensive research and the existence of an existing plan program are required to solve this problem. All these plans, programs and other additional studies are included in the content of our article. These plans, programs and studies are listed in a certain chronological order. Current statistics in Turkey show that around 2.5% of the child population still employs Child Labor. Considering the dimensions of this child employment reflected in the figures, it is seen that there are substantial numbers in today's age. At the beginning of the work to be done to change this negative picture, it will be to prevent the children of primary school from working and to find appropriate policies. The first thing to be done in this direction; reaching the families of the children, establishing a healthy communication with them and even carrying out activities to support them financially. Due to the fact that our country has a young population, the population growth rate is still high, and the differences in the level of development between regions, it still has not been able to reduce the rate of child labor, and even caused this number to increase even more. Studies such as improving the level of development between regions and increasing the welfare level of poor families will go a long way in solving this problem, which will shed light on our work and will also be a reference for us.

GİRİŞ

Toplumda kritik gelişim sürecinde olan çocukların, çocukluk yıllarında yaşadıkları deneyimler, ileriki yaşamları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Çocukluk döneminde geldikleri ortam, yetiştirme koşulları ve aldıkları eğitimin ileriki yaşamlarını şekillendirmekte, daha sonraki yıllarda yaşam kaliteleri üzerinde olumlu ya da olumsuz izler bırakmaktadır. Bu bağlamda Çocuk İşçiliği konusu, bugüne kadar gündemdeki yerini hep korumuş olmakla birlikte eski çağlarda olduğu gibi günümüzde de dünyanın her ülkesinde güncel bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve hala gündemdeki yerini almaya devam etmektedir.

Çocuk İşçiliği sorunu çocukların bedensel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Özellikle sanayinin gelişmesi ile birlikte hizmet sektörünün yavaş yavaş ortaya çıkması ve tarım sektöründeki mevsimlik göçün yoğun olarak yaşanması gibi faktörler, daha küçük yaştan itibaren çocukların çalışmak zorunda kaldıkları ve eğitimlerinde de geride kaldıkları gözlemlenmektedir. Çocukların daha küçük yaşlardan itibaren bu sektörlerde çalışmaya başlamaları, eğitimlerinden geride kalmalarına yol açmakta ve bu şekliyle yaklaşıldığında sadece ülkemiz için değil, aynı zamanda küresel bir sorun olarak da önemli bir kayıp oluşturduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan bakıldığında daha küçük yaştan itibaren çalışan çocukların her türlü suiistimal veya istismara açık hale geldikleri, bu konunun üstüne yeteri kadar gidilmediği ve bu durumun kamuoyunca eleştirisi konusu haline geldiği de bilinmektedir.

Ülkemiz açısından ya da küresel olarak bakıldığında, Çocuk İşçiliği sorunu konusunda çözüm odaklı bir yaklaşımın henüz ortaya çıkmadığı görülmekte, bununla birlikte sorunun bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmadığı, soruna sadece geçici çözüm yöntemlerle yaklaşıldığı ve dolayısıyla sorunun çözümü konusunda kalıcı sonuçlara henüz ulaşılmadığı görülmektedir. Özellikle ülkemizde bölgeler arası ekonomik uçurum ve gelişmişlik düzey farklılıkları gibi etkenler sorunun çözüm kanallarının önünü kapattığı da bilinmektedir. Bu bağlamda çalışmada amaçlanan bu sorunun bütüncül bir bakış açısıyla ele alınması, araştırılması, farklı yöntem ve metotlar kullanılarak sorunun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Çocuk İşçiliği sorunun önlenmesinin en önemli ayağını 1992 yılında kurulan Uluslararası Çalışma Örgütü olan (İLO) projesi ile 90 ülkede kabul edilen Çocuk İşçiliği Önlenmesi ve Uluslararası Programı olan (İPEC) projeleri oluşturmaktadır. Ülkemize Avrupa Birliği tarafından mali açıdan desteklediği bu projeler sorunun çözümü konusunda önemli mesafeler kat ettiği gözlemlenmekte ve bu projelerle birlikte 2006 yılında küresel çapta başlatılan “Çocuk İşçiliği İle Mücadele Etme” kampanyası da bunda etkili olmuş ve mücadeleye yeni bir boyut kazandırdığı görülmektedir.

Ülkemizde daha ilköğrenim çağındayken bazı çocukların eğitim hakkını elinden alan bu soruna, hem hukuki zeminde mücadele etmek hem de diğer farklı yollardan yapılacak çeşitli itirazlarla sorunun üstüne gidilmesi gerektiği fikri ön plana çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda yapılacak mücadeleler ve etkin çalışmalar soruna kalıcı ve köklü çözümler getireceği kanısı güçlü bir şekilde ortaya çıktığı gözlemlenmektedir.

Çocuk İşçiliği sorunun başka bir boyutu da yoksulluk oluşturmakta ve yoksulluğu ortadan kaldırmadan sorunu halletmek hayalden öteye geçmeyeceği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde genç nüfus potansiyeline sahip olan ülkemizin çocukların hak ettikleri yaşama kavuşmaları için yoksulluğa çareler bulmak gerekmektedir. Yoksullukla birlikte sık sık gündeme düşen diğer önemli bir konu da ihmaller ve istismar haberlerin basında sürekli yer alması konusu olmakta ve bunun önüne mutlaka geçilmesi gerektiği düşünülmektedir. Değinilen tüm bu sorunlara karşı alınacak önlemler için Çocuk İşçiliği sorununun çözümü noktasında araştırmalar yapılmış, kapsamlı çözüm önerileri sunulmuş ve konu makalede detaylıca tartışıldığı görülmektedir.

1- ÇOCUK İŞÇİLİĞİ TARİHÇESİ

Çocuk İşçiliği konusu tarihin her döneminde gündeme gelmiş ama ilk olarak ABD’de 16.yy.’da köle ticareti adı altında çalışan çocuklar boyutunda kendini göstermiş ve sonrasında ise İngiltere’de 17.yy.’da Sanayi Devrimi’nin başlamasıyla gündemi meşgul ettiği bilinmektedir. İngiltere’de sanayi devriminin başlamasıyla birlikte fabrikalarda çalışanların yarısından fazlası kadın ve çocuk nüfusu oluşturmuş, bu fabrikalarda çalışan çocukların yaşları 6’ya kadar düşmüş ve böylece çalışma saatleri de 17 hatta 18 saate kadar çıktığı görülmektedir. Fabrikalarda çalışan yaşları küçük olan çocuklarla ilgili ilk kez 1882 yılında İngiliz Parlamentosu, çocukları koruma altına almak ve onlara güvence vermek için yasa çıkardığı ortaya çıkmaktadır (AVŞAR, 2012).

Daha sonraki dönemlerde bu konuda herhangi bir çalışmaya pek fazla rastlanılmamış, ta ki 20. yüzyıla kadar, 20. yy’da Uluslararası Çalışma Örgütü olan (İLO) kurulmasıyla birlikte bu sorun daha detaylıca ele alınmış ve çözüm konusunda önemli kararlar alındığı bilinmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO), 12 Haziran 2002 yılında “Çocuk İşçiliği İle Mücadele Günü” olarak kabul etmiştir. Böylelikle tüm dünyada bu soruna karşı bir duyarlılık ve farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır. Zor işlerde ve çok kötü şartlarda çalışan çocukların korunması ve bu konuda toplumda bir duyarlılığın oluşması konusunda önemli bir eşik olması ile birlikte, bunun istikrarlı bir şekilde devam ettirilmemesi beklenen sonuçları meydana getirmemiştir. Her yıl 12 Haziranda ya da öncesinde çeşitli etkinlikler yapılarak Çocuk İşçiliği sorunu ile ilgili çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar istenilen sonuçları doğurmadığı gözlemlenmektedir. Ülkemizde ise her 23 Nisan haftası itibari ile bu soruna dikkat çekilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Hem dünyada hem de ülkemizde bu tarihler dışında bu konuda ciddi politikalar güdülmemiş, yılın kalan diğer zamanlarında ise, Çocuk İşçiliği Sorunu gündem dışına itildiği görülmektedir.

2003 yılında İş Kanunun kabul edilmesiyle birlikte çeşitli yönetmenlikler çıkarılmış, İş Kanunu özellikle 15 yaşın altındaki çocukların çalıştırılması yasaklayan uygulamalara gidildiği görülmektedir. Hava ve deniz ulaşımı sektörlerinde 50 kişiden fazla istihdamın yapıldığı ancak diğer sektörlerde özellikle tarım işletmelere uygulanmaması nedeniyle Çocuk İşçiliği tamamen ortadan kaldıramamış ve beklenen hedeflere ulaştığı sonucunu ortaya çıkarmadığı gözlemlenmektedir.

2004 yılına gelindiğinde de Çocuk İşçiliği sorunun hala devam ettiği gözlemlenmekte, bu yılda iş sağlığı güvenliğine ilişkin yönetmenliklerle çıkarılmış ve bu yasal süreçler hem gençlerin korunması, hem de Çocuk İşçiliği istihdamında iç hukuk yollarını deneyen çeşitli çalışmaların yapıldığına da şahit olunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu iç hukuk yollarla çıkarılan yönetmenliklerin amacı; çalışma koşullarının düzeltilmesi, asgari çalışma şartlarının tanımlanması ile birlikte özel sektör ve devletin görev sorumluluklarını da dile getirmek amacı taşıdığı görülmektedir.

2005 yılında ise Türkiye; Avrupa Sosyal şartının 7. Maddesini (Çocuk ve Gençlerin Korunma Hakkı) ile 17. Maddesini (Anne ve Çocukların Sosyal ve Ekonomik Hakkı) henüz kabul etmemiştir. Bu yılın Temmuz ayında Çocuğun Korunması Kanunu; problemli ve gözaltında bulunan ve hüküm giymiş çocukların haklarını korumak için çıkarılmıştır. Aynı zamanda bu kanunların Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) ile Uluslararası Çocuk İşçiliği Önlenme Programı olan (İPEC) ile uyumlu olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde beklenen sonuçları doğurmayacağı da bilinmektedir. Nitekim Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumlarında kalan çocuklara yönelik kötü muameleler, bu yasaların uygulamada ne kadar yetersiz kaldığı gözler önüne sermektedir.

2006 yılında Türkiye; daha önce Avrupa Sosyal Şartına set çektiği sınırlamaları kaldırmış, Uluslararası Çalışma Örgütü’nün de desteğini alarak Çocuk İşçiliği sorununu kaldırmakta gayret ettiği bilinmekte ve 2007 yılında ise; ülkemizde Çocuk İşçiliği Sorunu konusunda çalışmaların varlığı devam ettiği görülmektedir. Bu doğrultuda tarım ve sokakta çalışan çocukların hala sayıca yüksek olduğu görülse de, İlerleme Raporu’nda ilköğretime kayıtlı çocuk sayısı diğer yıllara göre gelişim gösterdiği, bu

konuda kız erkek eşitliğinin sağlandığı ve buna ilave olarak da doğumda çocukların artık kaydedildiği, bunun da raporlara yansdığı bilinmektedir.

2008 yılında, bir önceki yıl ilköğretime kayıt oranının % 90 iken, bu yıl % 97'lere çıkmıştır. Aynı yılda çocuklar arasındaki cinsiyet farklılığı da %4,5'tan %2,3'lere düşmüştür. Bunun yanında 18 yaşın altındaki çalışan herhangi bir korunma sağlanmaması yine raporlarda yazılan eksiklikler olarak düşünülmektedir. Bir sonraki yılda cinsiyet eşitsizliği %1'lere kadar düştüğü görülmektedir. Buna rağmen yoksulluk konusu nedeniyle tarımda çalışan çocukların sayısı hala artmakta olduğu görülmekte, sayının düşürülmesi konusunda kalıcı politikaların uygulanmadığı, bu soruna geçici çözümlerle üstüne gidildiği anlaşılmaktadır.

Ülkemizde Çocuk İşçiliği önleme çalışmalarına bakıldığında 2010, 2011 ve 2012 yıllarında da kayda değer bir ilerleme olmamıştır. 2011'de UNESCO, ülkemizin Çocuk İşçiliği oranını %2,6 olarak belirtmiştir. 2012'de uluslararası yükümlüklerin uygulanması için yürütülen planlama 2012 ile 2016 yılları arasında Ulusal Çocuk Hakları Stratejisinin hala uygulanmadığı görülmektedir (TAT, 2016:133).

2013 ile 2017 yılları arasında Çocuk İşçiliği sorunu ile ilgili Türkiye'de bazı kısmi yasa ve düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemelerden biri olan 6640 Sayılı Yasa'da; sanat, kültür ve reklam faaliyetlerinde çalışacak çocuklara çalışma izni verilmesi, yaş grupları ve faaliyet türlerine göre çalışma ve dinlenme sürelerinin tanınması, çalışma ortamı ve şartların sağlanması gerekmektedir. Bununla birlikte ücret ödenmesine ilişkin usul ve esaslar ile diğer hususların çıkarılacak yönetmelikle belirleneceği ifade edilmekte ve taslak yönetmelik hazırlanmış, ancak geçen uzun zamana rağmen hala yasalaşmadığı görülmektedir.

Ülkemizde Çocuk İşçiliği Sorunu önleme politikalarına bakıldığında yasal olarak yapılan çalışmalar teorikte kalsa da, 2017-2019 Ulusal İstihdam Stratejisi Eylem Planlarında, Çocuk İşçiliği önleme konusu kendisine yer bulduğu görülmektedir. Eylem Planı hedefleri arasında, "2023 yılında özellikle sanayide ağır ve tehlikeli işlerde, sokakta ve mevsimlik gezici geçici tarımda gerçekleşen Çocuk İşçiliği sorunun en kötü biçimleri tamamen ortadan kaldırılacağı, diğer alanlarda bunu en az % 2'nin altına düşürülmesi" hedefi yer almaktadır. Ayrıca Çocuk İşçiliği ile Mücadele Ulusal Programı'nın etkin bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekildiği görülmektedir (ÇSGB, 2017).

Ülkemizde son olarak 2017- 2023 dönemini kapsayan Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Ulusal Programı çıkarılmış ve 2018 yılı çocuk işçilikle mücadele yılı ilan edilmiştir. Programda sokakta çalışan, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde çalışan ve tarımda aile işleri dışında, ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışan çocuklar öncelikli hedef grup olarak belirlenmektedir.

2- ÇOCUK İŞÇİLİĞİ SORUNU

Türkiye'de çocuk işçiliği istihdamı sosyal, ekonomik, hızlı nüfus artışı ve kalkınmışlıkla doğru orantılı olmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) ile Çocuk İşçiliği Önleme Uluslararası Programı (IPEC) gibi kurumların da katkılarıyla birçok alanda bu soruna çeşitli çözüm odaklı kararlar alınmaya başlandığı görülmektedir. Özellikle 2000'li yılların başından itibaren çocukların çalıştıkları tarım, sanayi ve diğer kayıt dışı hizmet kollarında çalışma koşullarının düzeltilmesi ile ilgili araştırmalar yapılmış, çocuk işçiliği ile ilgili sayıların düşüp düşmemesi ile ilgili istatistiki bilgilere de yer verildiği anlaşılmaktadır. Ancak bahsedilen veriler her ne kadar çocuk istihdamında düşüşlerin olduğunu söylese de beklenen sonuçlara henüz ulaştığını söylemek çok güç olmaktadır.

Çocuk İşçiliği konusuna istihdam açısından bakıldığında kentsel ile kırsal nüfus Çocuk İşçiliği oranı arasında istatistiksel olarak fazla bir farkın olmadığı görülmektedir. İstatistiksel olarak rakamlar farklı olsa da 2000'li yıllardan önce her iki istihdam türünde Çocuk İşçiliği oranının hala yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bundan sonrasına gidildiğinde ise; rakamsal olarak Çocuk İşçiliği, her iki istihdam türünde de düşüş eğilimi gösterdiği anlaşılmaktadır.

Ülkemizde Çocuk İşçiliği istihdam türlerine bakıldığında, kırsalda çalışan Çocuk İşçiliği sayısı 1 milyonun üzerindeyken, bu 2000’li yıllardan sonra bu sayının 1 milyonun altına gerilediğini görebilmekteyiz. Bununla birlikte aynı şekilde kentsel çocuk istihdamında da kırsal çocuk istihdamına benzer bir oran ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Örneğin; 2000’li yıllar öncesinde kentsel çocuk istihdam rakamları 600 ve 700 bin görülürken, bu sayı 2000’li yıllardan itibaren 400 bin rakamların altına indiğini görebilmekteyiz. Burada erkek çocuk istihdamının, kız çocuk istihdamından yüksek olduğu hem kırsal kesimde gözükmekte, hem de kentsel bölgelerde aynı bilgilerin ortaya çıktığı kolaylıkla görülmektedir.

Türkiye’de Çocuk İşçiliği istihdamında iç göçlerin de etkili olduğu görülmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayanlar yoksullukla boğuştuğu ve bu sorunlardan kurtulmak için kentsel bölgelere büyük bir göç dalgalanmalara sebep oldukları gözlemlenmektedir. Özellikle ülkemizin doğu illerinden batı illerimize doğru yoğun bir göç dalgası yaşandığı bilinmektedir. Daha iyi bir yaşam fırsatı yakalamak ve rahat bir nefes alabilmek adına aileler çocuklarını çeşitli sektörlerde çalışmalarına izin verdikleri ve buna göz yumdukları ortaya çıkmaktadır. Bu da beraberinde çeşitli olumsuzlukları getirmekte, özellikle ilköğrenim çağındaki okuyan 6 ile 14 yaşlarındaki çocuklardan kimisi ya okulunu bırakmakta ya da geriye kalanlar ise yarım yamalak bir şekilde okuluna devam etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Doğal olarak burada ailelerin gelir durumu ile eğitim düzeyleri de çocuk istihdamında önemli bir kriter oluşturduğunu söylememiz gerekmektedir. Ailelerin sosyoekonomik durumu ile eğitim düzeyleri bu sorunla ters orantılı olduğunu söylemekte sakınca görülmemektedir. Ailelerin eğitim düzeyleriyle birlikte ekonomik düzeyleri de yükseldikçe çocuk istihdamında aşamalı olarak bir düşüş eğilimin içine gireceği tahmin edilmektedir.

Ülkemizde daha sonraki yıllarda çocuk cinsiyeti istihdamında da bazı önemli gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. 1994’ten ta 2000’li yıllara gelindiğinde erkek çocuk istihdamında 1 milyon üstünden bir sayıdan, 1 milyonun altına gerilediğini görülebilmektedir. Aynı şekilde kız çocuk istihdamında da benzer bir durumun yaşandığına rastlanılmaktadır. Erkek ya da kız çocuk istihdamının oluşmasında, özellikle eğitim seviyesi düşük ve geleneksel toplumdan henüz kurtulamayan ailelerin sebep olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Buna mukabil çocuk haklarının korunup önemsendiği ve eğitilmiş ailelerin sayıca fazla olduğu ve bunların ön plana çıktığı bir topluma dönüştürüldüğünde bu durum doğal olarak çocuk istihdamına olumlu yansıtacağı ve çocuk istihdamında düşüşler olacağı sonucu ortaya çıkacağı düşünülmektedir (Erbay, 2013:157-158).

Ülkemizde Çocuk İşçiliği istihdamında 2006’lı yıllara gelindiğinde gözle görülür bir azalmanın olduğu gözlenmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden bir tanesi de İlköğretimin sekiz yıla çıkarılması sebep olarak gösterilmektedir. İlköğretimin sekiz yıla çıkarılması ilköğrenim çağındaki çocuk istihdamının düşmesine neden olduğu görülmektedir.

Çalışma yaşamı çocuk üzerinde sosyal, ruhsal, fiziksel ve ahlaki yönden olumsuz sonuçlar yaratılmaktadır. Bunlardan en somutu ise; fiziksel yönden gelişen etkiler olmaktadır. Çocukların en ağır fiziksel işlerde çalışmaları, onların bedensel olarak yıpranmalarına hatta onların üstünde kalıcı biyolojik gelişmenin geriletmesine neden olmaktadır. Böylelikle çocukların olumsuz koşullar altında çalışmaları onların psikolojik olarak gelişimleri üzerinde de olumsuz sonuçlar doğurduğu ortaya çıkmaktadır (Tekin, 2010).

Yukarıda sayılan tüm bu başlıkların yanında bu sorun için belki de en önemli konu başlıklarının başında yer alabileceği konu, yoksulluk konusu sayılmaktadır. Çocuk işçiliği üzerine yapılan araştırmalar ve yürütülen çalışmalar sonucunda Çocuk İşçiliğinin ana nedeninin yoksulluk olarak gösterilmektedir. Kırsaldan kentlere yoğun göçün yaşanmasının yanında ailelerin yeterli bütçeye sahip olamaması ve bu doğrultuda ekonomik güçlükler yaşaması gibi etkenler, ailelerin çocuklarını okuldan alarak, çalışma hayatına itmelerine neden olmaktadır. Ekonomik nedenlerden dolayı, özellikle

okul masraflarının yüksek boyutlara çıkması ve bunun karşılanmasında ailelerin maddi olarak yetersiz kalması veya çocuğun işten alınması nedeniyle uğrayacağı gelir kaybı gibi sebeplerden ötürü, çocukların okuldan ayrılmasında en önemli neden olduğu görülmektedir. Böylelikle bu tür olumsuzluklar, Çocuk İşçiliği istihdamının düşürülmesi aşağıya çekilmesinde engel teşkil ettiği düşünülmektedir.

Yoksulluğun altında ise, işsizlik, bozuk gelir dağılımı, ekonomik kriz, ülke kaynaklarının verimli kullanılamaması, hızlı nüfus artışı, göç, plansız şehirleşme, kayıt dışı ekonomi gibi birçok nedenler bulunduğu görülmektedir (Günöz, 2007:6).

Çocuk İşçiliği istihdamın oluşmasının başka bir boyutunu kayıt dışı ekonominin ortaya çıkarması olmaktadır. Kayıt dışı ekonomik istihdam şekliyle mücadele edilmesi gerekmekte ve bu soruna kalıcı çözümler bulmak gerekmektedir. Kayıt dışı ekonominin varlığı, Çocuk İşçiliği sorununu daha çetrefilli bir hale getirdiği gözlemlenmektedir. Kayıt dışı ekonomi, ekonomiyi düzenleyen yasalara ve yönetmeliklere aykırı olarak gerçekleştirilen belgeye bağlanmamış faturasız satışlar, sigortasız işçi çalıştırılması vb. ekonomik işlemler olarak tanımlanmaktadır. Vergi kaçakçılığından sigortasız çalışmaya, kaçakçılıktan tefeciliğe, işportacılıktan fason üretime geniş faaliyetleri kapsayan kayıt dışı ekonomi, resmi (kayıtlı) ekonomiye paralel olarak "ikinci" bir ekonomi oluşturmaktadır. Basit Parasal Oran Yöntemine göre; 2001 yılında, Türkiye’de kayıt dışı GSMH, kayıtlı GSMH’nin % 66,2’sine ulaşmaktadır. 1968-2001 yılları arasındaki genel oran ise % 45,0’dır. 2006 yılı Hane halkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre; toplam istihdamın % 48,5’i kayıt dışı görülmektedir (10 milyon 827 bin kişi). Görüldüğü üzere, Türkiye’de hem parasal sektörde hem de işgücü piyasasında kayıt dışılık oranları yüksek seviyelerde seyretmektedir. Kayıt dışı ekonominin büyümesi, resmi istatistiklerin yanlış çıkmasına, kaynakların verimsiz alanlara kaymasına, kamu gelirlerinin azalmasına ve Çocuk İşçiliğinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü; IV. Genel Kurul Çalışma Raporu, Ankara 2007, s.19. 12 Ilgın, Yılmaz; “Kayıt dışı Ekonomiyi Tahmin Yöntemleri ve Türkiye’de Durum”).

3- ÇOCUK İŞÇİLİĞİ İLE İLGİLİ İSTATİSTİKİ VERİLER

Türkiye’de sanayi sektöründe çalışan çocuk işçisi oranı %24’ tür. Hizmet sektöründe dünyada bu oran %33 iken, Türkiye’de ise bu oran %31 olduğu görülmektedir. Tarımda ise bu oran dünyada %60 civarındayken, Türkiye’de ise bu oran %45 civarlarda seyretmektedir.

Şekil-1: 5–17 Yaş Grubunda Sektörlere Göre Türkiye’ de Çocuk İşçiliği

Kaynak: TUIK-Haber Bülteni / Çocuk İşgücü Anketi Sonuçları-2012(Erişim: 04.05.2017).

Türkiye, çocuk ve gençlerin belli bir yaştan önce istihdam edilmelerini önlemek ve çalışan çocukların çalışma şartlarını iyileştirmek amacıyla ILO’nun çocuk işçiliğini engellenmesi ile alakalı olarak 138 ve 192 sayılı sözleşmelerini kabul ettiği görülmektedir. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin en kötü biçimleri; sokakta çalışma, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde çalışma, aile işleri dışında, ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışma olarak ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2004).

Ülkemizde 1999 ile 2006 yılları arasında istihdam edilen çocuk sayısı 2 milyon 270 binden, 890 binin altına düştüğü görülmektedir. Daha önce 1994 ile 1999 yılları arasında istihdamdan çekilen çocuk işçi sayısı yıllık ortalama 128 bin iken, bu oran 1999 ile 2006 yılları arasında yıllık ortalama 74 bin olarak gerçekleşmektedir. 2006 ile 2012 yılları arasında ise Çocuk İşçiliği oranının aşağıya doğru azalma eğiliminde olduğu ortaya çıkmakta, ancak tarım kesimindeki artışla birlikte çocuk işçi sayısı oranı tekrardan yukarı doğru bir ivme yakaladığı görülmektedir. Böylelikle 2012 yılında çocuk işçi sayısı tekrardan 893 binlere çıkarak belli bir yükselişe geçtiği sonucu ortaya çıktı gözlemlenmektedir.

TÜİK Çocuk işgücü istatistiklerine göre ev işleri, hane halkı fertleri tarafından kendi evlerinde gerçekleştirilen ve ekonomik faaliyet tanımının dışında kalan faaliyetler olmaktadır. Bu faaliyetler, hane halkı fertleri tarafından (çocuklar da dâhil olmak üzere) ücretsiz olarak gerçekleştirilen evle ilgili işleri kapsamaktadır. Hane halkı için alışveriş yapma, yemek pişirme, çamaşır yıkama, ütü yapma, küçük kardeşlere veya hanede bulunan hasta fertlere bakma, evi temizleme, hanede bulunan eşyaları onarma vb. faaliyetler bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu tanımda yer alan faaliyetler arasında yer alan çocuk, yaşlı ve hasta bakım hizmetleri ile diğer faaliyetlerin aynı zamanda kadınları çalışma hayatının dışında tutan işler olduğu bilinmektedir. Devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini satılamaması Türkiye’de kadınlar için işgücüne katılım oranlarının dünyanın en alt sıralarında yer almasına neden olmaktadır. Dünya Bankası veri tabanına göre Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranı % 28,1 ile 183 ülke arasında 169. sıradadır. Söz konusu değer dünya ortalaması için % 51,17’dir (WB, 2013). 2006 yılı ile 2012 yılları arasında işgücüne katılım oranı kadınlarda 6 puanlık bir artış kaydetmiştir (TÜİK 2013b). Bu artışın yarısını Lise altı eğitim düzeyine sahip olan kadınlar oluşturmuştur. Bu durum kriz dönemlerinde kadınların ucuz ve esnek bir işgücü olarak çalışma hayatına daha fazla katıldığı görülmektedir. Bu durum kadınların üzerindeki ev içi işlerin çocukların üzerine kalması bağlamında yorumlanabilmektedir.

Grafik-1: İstihdamda Olan, Evde Çalışan, Toplam Çalışan Çocukların Yıllara Göre Sayısı (‘000)

Kaynak: TÜİK Çocuk İşgücü İstatistikleri

Grafiğe baktığımızda istihdam içinde değerlendirilmeyen ev işlerinde çalışan çocukların sayısı 1999 yılında 4 milyon 447 bin iken, 2006 yılında bu sayı 6 milyon 540 bine ulaşmıştır. 2012 yılı için ise bu rakam yaklaşık 1 milyon kişi artarak 7 milyon 503 bine yükselmiştir. Böylelikle 5-17 yaş arası toplam çalışan çocukların (istihdama katılan ve ev içinde çalışan) sayısı 8 milyon 397 bine ulaşmıştır. Toplamda çalışan çocukların tüm çocuklara oranı 1999'dan bu yana % 41'den % 56'ya çıkmıştır.

Grafik-2: İşteki Duruma ve Yaş Grubuna Göre Çocuk İşçilerin Oranı **Kaynak: TÜİK Çocuk İşgücü İstatistikleri**

Grafik 2'ye bakıldığında hem 6-14 yaş grubundaki çocukların, hem de 15-17 yaş grubundaki çocukların 2006'dan 2012'ye kadarki süreç içerisinde ücretli, yevmiyeli ve ücretsiz aile işçisi gibi çalışma şekli durumlarıyla ilgili olarak bize dalgali bir sonuç tablosunu ortaya çıkarmaktadır.

2006 ile 2012 yıllarına bakıldığında 6-14 yaş grubundaki ücretli-yevmiyeli çalışma şekli olarak çocukların sayısında belli bir düşüş görölürken, bunun aksine 15-17 yaş grubundaki çocuklarda ücretli-yevmiyeli çalışma istatistiğinde ise bir yükselişten bahsedildiği gözlemlendiği görölmektedir.

Yukardaki bilgiler doğrultusunda aynı yıllar içerisindeki istatistiki bilgiler ışığında bakıldığında ücretsiz aile işçisi çalışma şeklinde durumun tam tersi olarak arşımıza çıktığı görölmektedir.

Grafik 2'deki genel istatistiki bilgiler ise bize mevcut şartların dalgali bir durumunu ortaya çıkarmaktadır. Aynı yıllar (2006 ile 2012) sürecinde 6-14 yaş grubundaki çocuklarda ocuk işgücünün % 1'lik gibi artışın olduğu, 15-17 yaş grubundaki çocuklarda ise ocuk işgücünde bunun tam tersi olarak %1'lik bir düşüşün yařandđı sonucunu ortaya çıktığı görölmektedir.

Grafik 2'deki ücretsiz aile işçisi istatistiğinde 2006'dan 2012'ye gelindiğinde 6-14 yaş grubundaki çocuklarda % 5'lik bir artışın olduğu ortaya çıkmakta ve aynı yıllar içerisinde, 15-17 yaş grubundaki çocukların ücretsiz aile işçisi istihdamında ise % 5'lik gibi düşüş eğiliminde olduğu bilgisi arşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde bahsedilen tüm bu bilgiler ve açıklamalar ışığında rakamsal verilerden de anlaşılacağı gibi Çocuk İşçiliği sayısında, dalgalı bir eğilimin yaşandığı açık olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Grafik-3: Çalışma Nedenine Göre Okula Devam Eden ve Etmeyen Çocuklar, 2012

Kaynak: Tüik 2013, sayfa: 21

Grafik 3 tablosu ile ilgili olarak en çarpıcı sonuç şöyle olmaktadır: Çocukların okulu bırakmaların en önemli sebebi olarak aile gelirine katkıda bulunmak istemeleri sonucu şeklinde olmakta ve buna mukabil olarak kendi ihtiyaçlarını kazanmak için okula gidenlerin sayısı da % 10'nun altında seyrettiği görülmektedir.

4- ÇOCUK İŞÇİLİĞİ SORUNUNA ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Başta küresel boyutta olmak üzere ülkemiz açısından da bakıldığında Çocuk İşçiliği sorununun önleme konusunda bazı kurum ve kuruluşların varlığından bahsedilebilmektedir. Bu kuruluşların en önemli olanları ise; Uluslararası çalışma Örgütü (İLO) ile Uluslararası Çocuk İşçiliği Önleme Programı (IPEC) ve UNİCEF gibi uluslararası kuruluşlar olmaktadır. Bunlar bir dizi önlemler almış ve çeşitli yasal düzenlenmelere gittiği görülmektedir. Örneğin; Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) endüstri sektöründe 14 yaşın altındaki çocukların çalışmalarını yasaklamaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (İLO) yaptığı sözleşmelere dayanarak, UNICEF; 18 yaşının altındakilerin çocuk sayılması gerektiğini söylemektedir. UNICEF, ise bu çocukların her türlü sömürüden korunması gerektiğinin altını çizmiş bulunmaktadır. Bunlarla birlikte başka bir Uluslararası kuruluş olan, Çocuk İşçiliği Sorunu Önleme Programı (IPEC) gibi önemli bir kuruluşun da bazı faaliyetler gerçekleştirdiği görülmektedir. IPEC, Çocuk İşçiliği sorununu ortadan kaldırmak adına yaptığı faaliyetleri kısa, orta ve uzun vadeye yayarak halletmek istemektedir. Uzun vadedeki plan ve programa bakıldığında Çocuk İşçiliği sorununu ortadan kaldırmak, kısa ve orta vadedeki plan ve program ise, çocukların korunması, çalışma

koşullarının iyileştirilmesi ve çok kötü koşullarda çalışanların ise çocuk işçiliklerine son vermek şeklinde olduğu görülmektedir. IPEC, ayrıca 2007 yılında önemli bir gelişmeden söz ederek, işveren ile sivil toplum örgütleri arasında etkin bir çalışmanın varlığının öneminden bahsetmekte ve bunun da çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusunda katkı sağlayacağı ifade etmektedir.

Türkiye’de Çocuk İşçiliği sorununun kısa ve orta vadede azaltılması, uzun vadede ise bu sorunun ortadan kaldırılmasını hedefleyen çalışmalar sonucunda, son yıllarda Çocuk İşçiliği istihdamında önemli bir düşüşün yaşandığı görülmektedir. 1994 yılında yaklaşık 1 milyon çocuk ekonomik faaliyete katılırken, sonraki yıllarda bu rakam düştüğü ve nitekim 1999 yılında yarım milyonun altına gerilediği gözlemlenmektedir. Böylelikle bu rakamlarda son beş yıl içinde yüzde elli oranında bir azalmanın olduğu gözlemlenmektedir. Bu rakamların azalmasında, 1997 yılında zorunlu eğitimin beş yıldan 6-14 yaş grubunu kapsayacak şekilde sekiz yıla çıkarılması etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte on yıl içinde IPEC deneyimlerine dayalı olarak gerçekleştirilen önemli faaliyetler sonucu vatandaşların daha da bilinçlendiği durumu da gözlemlendiği görülmektedir. Fakat tüm gelişmelerin ışığında, çocuk istihdamı açısından ülkemizde her ne kadar başarılı çalışmalar gerçekleştirildiği olsa da Çocuk İşçiliği probleminin hala etkin olarak varlığını sürdürdüğü bilinmektedir.

Ülkemizde çocuk işgücü istatistikleri (TÜİK) tarafından gerçekleştirilmiş olup sınırlı sayıda hane halkı (28.978) araştırma kapsamına alındığı görülmektedir. Ancak çok sayıda çocuk; “Çocuk İşçiliğinin en kötü biçimleri” olarak tanınan ayakkabıcılık, oto tamirciliği, mobilya sanayi, kaportacılık gibi iş kollarında çalışmaya devam ettikleri gözlemlenmektedir. Bu ağır işler çocukların ruh ve beden sağlığını tehlikeye sokarak, çocukların geleceklerini kaybetmelerine neden olmaktadır.

Diğer taraftan ülkemizde istatistiklere yansımayan ve sayıları tahmini rakamlarla ifade edilen sokakta çalışan çocuklar ve sokak çocukları, TÜİK tarafından gerçekleştirilen çocuk işgücü anketlerine yansımamaktadır. Fakat İstanbul, Diyarbakır, Adana, İzmir, Ankara, Bursa ve Gaziantep’in sokakta çalışan çocukların çoğunlukta olduğu iller olarak bilinmektedir. “Beş Yıllık Kalkınma Planlarında” bu konulara yer ayrıldığı dikkati çekmektedir. Buna ilave olarak “Sekiz yıllık Kalkınma Planlarında” sokakta yaşayan çocuklar ile sokakta çocuk işçisi olarak çalışan çocukların korunmaları gerektiği, hepsinin okula devamı sağlamaları gerekmektedir. Özellikle mesleki eğitim gibi alanlara yönlendirmeleri gerektiği gibi kararların alınması oldukça önemli olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk hakları ve buna bağlı olarak gelişen çocuk emeğinin sömürülmesi, Çocuk İşçiliği ile mücadele, küresel çapta gündeme gelmesi ancak 20. yüzyılın sonlarına doğru ve özellikle de 21. yüzyılın başlarından itibaren gerçekleştiği gözlemlenmektedir. Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) önderliğinde başlatılan çalışmalar ışığında öncelikle Çocuk İşçiliğinin nedenleri araştırılmış ve Çocuk İşçiliğinin büyük ölçüde yoksulluktan kaynaklanan ana nedenlere dayandırıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da bize kesin olmamakla birlikte şöyle bir tespit ya da tabloyu önümüze çıkarmaktadır. Dünyada yoksulluk ortadan kaldırılmadıkça Çocuk İşçiliği son bulmayacaktır fikri güçlü bir şekilde hala karşımıza çıktığı görülmektedir.

Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler Uluslararası Çalışma Örgütü, Çocuk İşçiliğinin kabul edilemez bazı biçimlerinin olduğu ve bunlarla acilen mücadele edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Sadece İLO değil, Uluslararası başka bir kurum olan, Çocuk İşçiliği Önleme Programı IPEC de bu konuda katkıları çok önemli boyutta olduğu ortaya çıkmaktadır. Bugün dünyada Çocuk İşçiliği ile ilgili mücadelenin tamamına yakını hemen hemen bu iki Uluslararası kuruluş olan İLO ile IPEC programları kapsamında yapılmaktadır. Programı benimseyen ülkelere gelindiğinde tamamının az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olduğu görülmektedir.

Çocuk İşçiliği sorunu gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi, ülkemiz için de önem taşıyan bir konu olmaktadır. Türkiye’de çocuklar, işgücü piyasasının çeşitli alanlarında çok küçük yaşlardan itibaren çalışmaya başladıkları gözlemlenmekte ve bu sorun gelişmekte olan ülkemizin için de temel sorunlardan bir tanesi olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması bu temel sorunların aşılması ile mümkün olabilmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler grubunda yer alan ülkemizde; her ne kadar hızı azalsa da yaşanan hızlı nüfus artışı, çeşitli nedenlerle kırdan kente olan yoğun göç, yoksulluk ve gelir dağılımındaki adaletsizlikler, bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları, eğitim imkanlarına ulaşmada yaşanan sıkıntılar ve eğitimin maliyeti, yüksek seviyelerdeki işsizlik oranları, ailelerin çocuklarını bir üretim aracı olarak görmeleri, işverenlerin küresel rekabette avantaj sağlamak için ucuz işgücü olarak gördükleri çocukları çalıştırmayı tercih etmeleri, hızlı ve çarpık kentleşme, mevzuat eksiklikleri ve etkin denetimin yapılamaması gibi nedenlerle, çocuklar çok küçük yaşlardan itibaren çalışmaya başladıkları görülmektedir.

Türkiye’de, Çocuk İşçiliğinin önlenmesine yönelik çeşitli politikalar üretilmekte ve buna bağlı olarak bazı plan ve programların uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Bu kapsamda, özellikle ILO/IPEC gibi Uluslararası kuruluşların programı büyük önem arz etmektedir. ILO tarafından, 1992 yılında başlatılan IPEC Programına katılan ilk altı ülkeden biri Türkiye olmaktadır. IPEC’in uzun vadeli hedefi, Çocuk İşçiliğine son verilmesi, kısa ve orta vadeli hedefi ise çocukların korunması ve çalışma şartlarının iyileştirilmesi olmaktadır. IPEC’in bu kapsamda temel stratejisi, hükümetin çocuk işçiliğiyle mücadeledeki politik istek ve kararlılıklarını; işçi, işveren ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği içerisinde en üst düzeye çıkarmasına katkıda bulunmak hedeflenmektedir. Türkiye’de, 1992-2001 döneminde IPEC programı çerçevesinde birçok kamu kurum ve kuruluşu, işçi-işveren kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları tarafından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışan Çocuklar Bölümü’nün koordinasyonunda 101 proje yürütülmektedir. Buna bağlı olarak ülkemizde, Çocuk İşçiliğinin önlenmesi konusunda birçok kamu ve kurum kuruluşu ile sivil toplum kuruluşları aktif olarak faaliyet göstermektedir.

Ülkemizde çok sayıda yasal düzenleme, eylem planı ve stratejik planın varlığına, ulusal ve uluslararası kuruluşlarca desteklenen çok sayıda projenin uygulanmasına karşın, bugüne dek Çocuk İşçiliği ile ilgili mücadele politikaları, yeterince etkili sonuçlar verdiği söylemek güç olmaktadır. Türkiye, halen Çocuk İşçiliği sorunu olan bir ülke olma konumunda olduğu durumu devam ettirmektedir. Ne var ki çalışan çocukların ülke genelindeki resmi ve güncel istatistiki verileri hala bilinmemektedir. Oysaki çalışan çocukların yaşa, bölgeye, sektöre dayalı ayrıntılı verilerine sahip olmak ve bunu yıldan yıla izlemek, uzun vadeli bir mücadele politikasının üretimi için son derece önemli olmaktadır. IPEC projesi kapsamında önemli adımlar atılmış ve çalışan çocuk sayısında düşüşler yaşandığı, ancak proje bittikten sonra ise mücadele aynı kararlılık ve koordinasyon içinde sürdürülemediği ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak artan işsizlik, eğitim giderlerindeki artış, pek çok yoksul hanede çocukların eğitimlerine yatırım yapmak yerine onları istihdama yönlendirmenin tercih edilmesine yol açtığı görülmektedir.

Çocuk İşçiliğiyle mücadele politika süreç analizinin ortaya koyduğu gibi, bu konuda çok sayıda yasa, belge ve kurulun varlığı, önemli olmakla birlikte yeterli olmamaktadır. Çocuk İşçiliğinde kalıcı bir mücadele için tarımda çalışmanın engellenmesi, kayıt dışılıkla ve işsizlikle mücadele edilmesi, kadın istihdamının artırılması, sosyal koruma sisteminin güçlendirilmesi, yoksulluğun önlenmesi, parasız, evrensel ve eşitlikçi bir eğitim sisteminin oluşturulması, eğitim istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi, denetim sisteminin kuvvetlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması gerekmektedir. Çünkü Çocuk İşçiliği, çok katmanlı bir sorun olmakta ve diğer politika alanlarındaki mücadele kazanılmadıkça, yoksulluk önlenmedikçe sürekli ve kalıcı bir başarı elde etmek mümkün

görünmemektedir.

KAYNAKÇA

- Avcı, İ. A.; Yıldırım, Ö. Ö.; Eren, D. Ç. ve Gürkan, S. (2021). The Impact of Gender Awareness Training on Gender Role Attitudes of Working Women. *Ankara Medical Journal*, 21(1), 163-175.
- Avşar, Z. ve Öğütoğulları, E. (2012). Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği Mücadele Stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2(1), 9-40.
- Aydın, İ. (2018). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Çocuk İşçiliği. *İş ve Hayat*, 4(7), 65-81.
- Damlanur, T. A. T. (2016). Avrupa Birliği Aday Ülkelerinde Çocuk İşçiliği: Çocuk İşçiliğini Önleme Politikaları Önerileri. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 107-148.
- Dur, A. İ. B. ve Öztürk, M. (2017). Türkiye’de ve Dünyada Çocuk İşçiliği ve Mücadele Politikaları: SdÜ Myo Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(3), 613-635.
- Erbay, E. (2013). Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Büyük Resmi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1), 157-168.
- Göcen, C. E. (2018). Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılmadaki Yeri ve Uluslararası İstihdam Çabaları. *Econder International Academic Journal*, 2(2), 313-333.
- Günöz, M. (2007). Türkiye’de Çocuk İşçiliği Sorunu ve Çözüm Önerileri, (Uzmanlık Tezi), Ankara: TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Erol, H. (2017). Türkiye’de ve Sendikalaşma Yolunda Ekonometrik Bir Analiz. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 116-127.
- Herbst, C. M. ve Tekin, E. (2010). Çocuk Bakımı Sübvansiyonları ve Çocuk Gelişimi. *Eğitim Ekonomisi İncelemesi*, 29(4), 618-638.
- Kayhan, N. (2012). Çocuk İşçiliği, IPEC Deneyimi Işığında Sanayide Çalışan Çocukların Sorunları. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 187-200.
- Mahiroğulları, A. (2017). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam ve Önlemeye Yönelik Stratejiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 547-565.
- Şenel, D. ve Kumaş, H. (2019). Kendi Hesabına Çalışanların Kayıt Dışı İstihdama Bakışı. *Sgd-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(2), 361-388.
- Tor, H. (2010). Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Boyutları. *Zeitschrift Für Die Welt Der Türken/Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.